

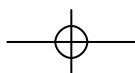
INFORMATOR

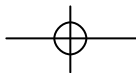
VODIČ KROZ LJUDSKA PRAVA ZA OSOBE SA INVALIDITETOM

Ukoliko ste Vi ili član Vaše porodice osoba sa invaliditetom,
ovaj Informator je namjenjen Vama.
Upoznajte svoja ljudska prava, saznajte koje međunarodne konvencije i
domaći propisi ta prava regulišu, vidite šta možete da
učinite ako vam neko krši Vaša prava, kome da se obratite i na kakav način,
da bi obezbjedili njihovo poštovanje.

Podgorica, 2005. g.

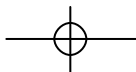
Dragi prijatelju,

Ako ste Vi lično osoba sa invaliditetom, ako imate u porodici osobu sa invaliditetom, ako imate prijatelja koji je osoba sa invaliditetom, ili ste, jednostavno, osoba kojoj je stalo do poštovanja ljudskih prava - ovo je Informator namijenjen Vama!

Namjera nam je bila da na jednom mjestu pokupimo sve informacije o tome koja su to osnovna ljudska prava koja pripadaju osobama sa invaliditetom (OSI), koji to međunarodni dokumenti garantuju, koja prava garantuju domaći propisi, koje institucije i mehanizmi služe da se ova prava štite.

Vaše pravo je da zahtjevate da Vam se omogući da radite i da doprinesete, u skladu sa vašim mogućnostima i radnom sposobnošću, prosperitetu zajednice. Ovo Vaše pravo Vam niko ne može oduzeti. Ali, ako to i sami ne tražite, niko Vam to neće dati niti omogućiti.

Namjera ovog Informatora je da Vas informiše, ali i da Vas ohrabri i podstakne da uzmete svoju sudbinu u svoje ruke!

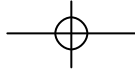

MOTO KAMPANJE:

1. ZAPOŠLJAVANJE JE USLOV ZA SOCIJALNU INTEGRACIJU OSOBA SA INVALIDITETOM
2. ZAPOŠLJAVANJEM DO SOCIJALNE INTEGRACIJE OSOBA SA INVALIDITETOM
3. OMOGUĆIMO OSOBAMA SA INVALIDITETOM DA SE SOPSTVENIM RADOM IZBORE ZA DOSTOJNO MJESTO U DRUŠTVU
4. NE TRAJIMO MILOSTINJU - DAJTE NAM PRILIKU DA RADIMO!

MEĐUNARODNI DOKUMENTI KOJI GARANTUJU POLOŽAJ OSI

Položaj OSI regulišu brojne međunarodne konvencije, deklaracije, paktovi i drugi međunarodni dokumenti. Ovi dokumenti određuju korpus međunarodno priznatih ljudskih prava, koja su univerzalna, neotuđiva i nedjeljiva, te kao takva, pripada svakom čovjeku. Međunarodni dokumenti, momentom ratifikacije (potvrde) od strane skupštine države, postaju dio njenog unutrašnjeg zakonodavstva i samim time, obavezni sa sve i svakoga u toj državi.

MEĐUNARODNI DOKUMENTI RELEVANTNI ZA OSI SU:

OPŠTA DEKLARACIJA O PRAVIMA ČOVJEKA UN

- Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sviješću i treba jedni prema drugima da postupaju u duhu bratstva (čl. 2).
- Svako ima pravo na život, slobodu i sigurnost ličnosti (3).
- Svako ima pravo na rad, na slobodan izbor zaposlenja, na pravične i zadovoljavajuće uslove rada i na zaštitu u slučaju nezaposlenosti (čl. 23).

* UNIVERZALNA DEKLARACIJA O PRAVIMA ČOVJEKA UN

- svaki čovjek ima pravo na život, slobodu i bezbjednost ličnosti (čl. 3.)

* MEĐUNARODNI PAKT O EKONOMSKIM, SOCIJALNIM I KULTURNIM PRAVIMA UN

- zabranjena je svaka diskriminacija koja se zasniva na rasi, boji, polu, jeziku, vjeroispovijesti, političkom ili kakvom drugom mišljenju, nacionalnom ili društvenom porijeklu, imovini, rođenju ili nekom drugom položaju
- svaki čovjek ima pravo na pravične i povoljne uslove rada (čl. 7.)

* MEĐUNARODNI PAKT O GRAĐANSKIM I POLITIČKIM PRAVIMA UN

- zabranjeno je podvrgavanje nekog lica medicinskim ili naučnim eksperimentima bez njegovog slobodnog pristanka

* EVROPSKA SOCIJALNA POVELJA:

- pravo na profesionalnu orijentaciju (čl. 9)
- pravo na profesionalnu obuku, rehabilitaciju i socijalnu adaptaciju (čl. 15)

* IZMIJENJENA EVROPSKA SOCIJALNA POVELJA:

- pravo hendikepiranih lica na nezavisnost, socijalnu integraciju i učešće u život zajednice (čl. 15)

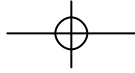
* KONVENCIJA MOR-a (No 159) O PROFESIONALNOJ REHABILITACIJI I ZAPOŠLJAVANJU INVALIDA

- pozitivne mjere koje država članica preduzima u cilju postizanja stvarnih jednakosti tretmana i mogućnosti radnika-invalida ne treba smatrati diskriminacijom prema drugim radnicima (čl. 4.)

* STANDARDNA PRAVILA OUN-a ZA IZJEDNAČAVANJE MOGUĆNOSTI KOJE SE PRUŽAJU INVALIDNIM LICIMA

- države su obavezne da obezbijede adekvatan dohodak za izdržavanje osoba sa invaliditetom koje su privremeno izgubile dohodak ili ne mogu da se zaposle usled invalidnosti. Prema istom pravilu, socijalnu sigurnost treba obezbijediti i licima koja se staraju o osobama sa invaliditetom (pravilo br. 8.)

DOMAĆE ZAKONODAVSTVO RELEVANTNO ZA OSI

Ustav RCG:

- Crna Gora je socijalna država. (član 1)
- Građani su slobodni i jednaki bez obzira na bilo kakvu posebnost i lično svojstvo. Svi su pred zakonom jednaki. (član 15)
- Svako ima pravo na rad, na slobodan izbor zanimanja i zapošljavanja, na pravične i humane uslove rada i na zaštitu za vrijeme nezaposlenosti. (član 52)
- Invalidima se jamči posebna zaštita. (član 56)

STRATEGIJA RAZVOJA I REDUKCIJE SIROMAŠTVA U CRNOJ GORI:

Polazeći od pet osnovnih principa na kojima se mora zasnivati politika za stvaranje jednakih mogućnosti za osobe sa invaliditetom (dostojanstvo, participacija, nediskriminacija, pravo na kompenzaciju i blizina, tj. bliskost), osnovni ciljevi Strategije za smanjenje siromaštva koji su usmjereni prema osobama sa invaliditetom su:

- uspostavljanje adekvatnog sistema socijalne zaštite osoba sa invaliditetom koje polaze od razvoja adekvatnih kompenzatorskih prava do razvoja službi za podršku
 - obezbjeđenje pristupačnosti sredine
 - omogućavanje zapošljavanja osoba sa invaliditetom
- Realizacija ovih ciljeva treba da omogući socijalnu inkluziju i podstakne samostalan život osoba sa invaliditetom.

PRAVA KOJA OSI UŽIVAJU U NAŠEM POZITIVNOM ZAKONODAVSTVU:

1. PRAVO NA OBRAZOVANJE:

(član 2. stav 1. Opšteg zakona o vaspitanju i obrazovanju)

- Obrazovanje i vaspitanje ima za cilj da obezbijedi mogućnost za svestrani razvoj pojedinca, bez obzira na tjelesnu i psihičku konstituciju.

2. PRAVO NA ZAPOŠLJAVANJE:

(član 26. stav 1. tačka 10 Zakona o zapošljavanju RCG)

- Aktivna politika zapošljavanja podrazumijeva i mjere koje se odnose na izradu posebnih programa za zapošljavanje lica sa invaliditetom

3. PRAVO NA RASPOREĐIVANJE NA ODGOVARAJUĆE RADNO MJESTO:

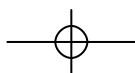
(član 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu)

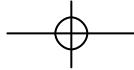
- Zaposlenog invalida poslodavac je dužan da rasporedi na poslove koji odgovaraju njegovoj preostaloj radnoj sposobnosti u stepenu stručne spreme, u skladu sa aktom o sistematizaciji. Ako se zaposleni invalid ne može rasporediti u smislu stava 1 ovog člana, poslodavac je dužan da mu obezbijedi druga prava, u skladu sa posebnim zakonom i kolektivnim ugovorom.

4. PRAVO NA INVALIDSKU PENZIJU

(član 30 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju)

- Invalidnost postoji kada kod osiguranika zbog promjena u zdravstvenom stanju, koje se ne mogu otkloniti liječenjem ili medicinskom rehabilitacijom, nastane potpuni gubitak radne sposobnosti.
- Invalidnost postoji i kada kod osiguranika zaposlenog zbog promjena u zdravstvenom stanju

- koje se ne mogu otkloniti liječenjem ili medicinskom rehabilitacijom, nastane djelimični gubitak radne sposobnosti od 75%.
- Invalidnost u smislu st. 1 i 2 ovog člana može nastati zbog povrede na radu, profesionalne bolesti, povrede van rada ili bolesti.

(član 37 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju)

Osiguranik kod koga nastane gubitak radne sposobnosti iz člana 30 st. 1 i 2 ovog zakona stiče pravo na invalidsku penziju:

- 1) ako je invalidnost prouzrokovana povredom na radu ili profesionalnom bolešću - bez obzira na dužinu penzijskog staža;
- 2) ako je invalidnost prouzrokovana povredom van rada ili bolešću - pod uslovom da je gubitak radne sposobnosti nastao prije navršnja godina života propisanih za sticanje prava na starosnu penziju iz člana 17 stav 1 ovog zakona i da je imao navršen penzijski staž koji mu pokriva najmanje jednu trećinu radnog vijeka.

Osiguranik kod koga je invalidnost prouzrokovana bolešću ili povredom van rada nastala prije navršnja 30 godina života stiče pravo na invalidsku penziju:

- 1) kad je invalidnost nastala do navršene 20. godine života - bez obzira na dužinu staža osiguranja;
- 2) kad je invalidnost nastala od 20. godine do navršene 30. godine života - ako do nastanka invalidnosti ima ukupno najmanje godinu dana staža osiguranja, ako je to za osiguranika povoljnije od uslova iz stava 1 tačka 2 ovog člana.

(član 39 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju)

Invalidska penzija u slučaju invalidnosti iz člana 30 stav 1 ovog zakona koja je prouzrokovana povredom na radu ili profesionalnom bolešću određuje se u visini starosne penzije koja bi osiguraniku pripadala za 40 godina penzijskog staža.

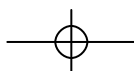
Invalidska penzija u slučaju invalidnosti iz člana 30 stav 1 ovog zakona koja je prouzrokovana povredom van rada ili bolešću određuje se primjenom odredbi član 19 do 27 ovog zakona, s tim što se pri utvrđivanju ličnih bodova dodaju godine penzijskog staža od dana nastanka invalidnosti, i to:

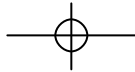
- 1) osiguranku mlađem od 55 godina života dodaje se 2/3 penzijskog staža koji mu nedostaje do navršenih 55 godina života i 1/2 penzijskog staža koji nedostaje od 55 godina života do navršenih 60 godina života;
- 2) osiguraniku koji je navršio 55 godina života dodaje se 1/2 penzijskog staža koja nedostaje do navršenih 60 godina života.

Penzijski staž iz stava 2 tač. 1 i 2 ovog člana može se dodati najviše do 40 godina.

Prilikom određivanja visine invalidske penzije u slučaju invalidnosti iz člana 30 stav 1 ovog zakona koja je prouzrokovana povredom van rada ili bolešću, osiguraniku koji je navršio staž osiguranja sa uvećanim trajanjem snižavaju se starosne granice od 55, odnosno 60 godina života iz stava 2 tač. 1 i 2 ovog člana do kojih se, odnosno od kojih se pri utvrđivanju ličnih bodova, dodaju godine penzijskog staža za period koliko se po osnovu navršenog staža osiguranja sa uvećanim trajanjem snižava starosna granica za sticanje prava na starosnu penziju primjenom člana 18 stav 1 ovog zakona.

Osiguraniku koji ispunjava uslove za sticanje prava na invalidsku penziju u pogledu penzijskog staža kod koga je invalidnost prouzrokovana djelimično povredom na radu ili profesionalnom bolešću, a djelimično bolešću ili povredom van rada određuje se jedna invalidska penzija koja se sastoji od srazmjernih dijelova određenih po osnovu povrede na radu ili profesionalne

bolesti, odnosno po osnovu bolesti ili povrede van rada prema njihovom uticaju na ukupnu invalidnost, s tim što tako obračunata penzija ne može iznositi više od penzije određene za 40 godina penzijskog staža.

Osiguraniku kod koga je invalidnost prouzrokovana djelimično povredom na radu ili profesionalnom bolešću, a djelimično povredom van rada ili bolešću i koji ispunjava uslove za sticanje prava na invalidsku penziju samo po osnovu invalidnosti prouzrokovane povredom na radu ili profesionalnom bolešću invalidska penzija se određuje u procentu sa kojim je na ukupnu invalidnost uticala povreda na radu ili profesionalna bolest.

5. PRAVO NA NOVČANU NAKNADU ZA TJELESNO OŠTEĆENJE

(član 14 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju)

Prava za slučaj invalidnosti i tjelesnog oštećenja prouzrokovanih povredom na radu ili profesionalnom bolešću ostvaruju lica:

- 1) koja se nalaze na stručnom osposobljavanju, dokvalifikaciji ili prekvalifikaciji, koja uputi Zavod za zapošljavanje Crne Gore (u daljem tekstu: Zavod za zapošljavanje)
- 2) učenici i studenti kada se, u skladu sa zakonom, nalaze na obaveznom proizvodnom radu, profesionalnoj praksi ili praktičnoj nastavi;
- 3) lica koja se nalaze na izdržavanju kazne zatvora, dok rade u ustanovi za izdržavanje kazne zatvora (radionica, radilište i sl.).

Doprinos za lica iz stava 1 tačka 1 ovog člana plaća Zavod za zapošljavanje.

Sredstva za ostvarivanje prava iz stava 1 tač. 2 i 3 ovog člana, kao i prava iz člana 42 stav 2 ovog zakona za slučaj smrti lica iz stava 1 tač. 2 i 3 ovog člana, obezbjeđuju se iz budžeta Republike (u daljem tekstu: budžet).

(član 15 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju)

Prava za slučaj invalidnosti i tjelesnog oštećenja ostvaruju osiguranici i lica koja pretrpe povredu na radu učestvujući:

- 1) u akcijama spasavanja ili odbrane od elementarnih nepogoda ili nesreća;
- 2) u vojnoj vježbi ili u vršenju drugih obaveza iz oblasti odbrane zemlje utvrđenih zakonom;
- 3) na drugim poslovima i zadacima za koje je zakonom utvrđeno da su od opšteg interesa.

Sredstva za ostvarivanje prava iz stava 1 ovog člana, kao i prava iz člana 42 stav 2 ovog zakona za slučaj smrti lica iz stava 1 ovog člana obezbjeđuju se iz budžeta.

(član 52 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju)

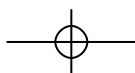
Tjelesno oštećenje postoji kad kod osiguranika nastane gubitak, bitnije oštećenje ili znatnija onesposobljenost pojedinih organa ili djelova tijela, što otežava normalnu aktivnost organizma i iziskuje veće napore u ostvarivanju životnih potreba, bez obzira na to da li prouzrokuje ili ne prouzrokuje invalidnost

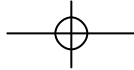
Osiguranik ili lice iz član 14 i 15 ovog zakona kod koga tjelesno oštećenje prouzrokovano povredom na radu ili profesionalnom bolešću iznosi najmanje 50% stiče pravo na novčanu naknadu.

(član 54 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju)

Tjelesna oštećenja razvrstavaju se prema težini u šest stepeni, i to:

- 1) prvi stepen 100% tjelesnog oštećenja;
- 2) drugi stepen 90% tjelesnog oštećenja;
- 3) treći stepen 80% tjelesnog oštećenja;
- 4) četvrti stepen 70% tjelesnog oštećenja;
- 5) peti stepen 60% tjelesnog oštećenja;
- 6) šesti stepen 50% tjelesnog oštećenja.

(član 55 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju)

Kad kod osiguranika kod koga je ranije nastalo tjelesno oštećenje prouzrokovano povredom na radu ili profesionalnom bolešću ispod 50% dodje do pogoršanja tog tjelesnog oštećenja ili nastane nov slučaj tjelesnog oštećenja prouzrokovano povredom na radu ili profesionalnom bolešću, tako da ukupno tjelesno oštećenje iznosi 50% ili više, osiguranik stiče pravo na novčanu naknadu za tjelesno oštećenje u odgovarajućem procentu prema novom stepenu tjelesnog oštećenja koji se određuje na osnovu novog stanja ukupnog tjelesnog oštećenja.

(član 56 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju)

Visina novčane naknade za tjelesno oštećenje određuje se od osnova koji čini 90% prosječne mjesečne zarade za decembar 2003. godine, umanjene za plaćene poreze i doprinose, i iznosi:

- 1) za 100% tjelesnog oštećenja 40% od osnova;
- 2) za 90% tjelesnog oštećenja 36% od osnova;
- 3) za 80% tjelesnog oštećenja 32% od osnova;
- 4) za 70% tjelesnog oštećenja 28% od osnova;
- 5) za 60% tjelesnog oštećenja 24% od osnova;
- 6) za 50% tjelesnog oštećenja 20% od osnova.

Osnov iz stava 1 ovog člana usklađuje se na način kako se vrši usklađivanje penzije.

6. PRAVO NA MATERIJALNO OBEZBJEĐENJE PORODICE

(član 13 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Pravo na materijalno obezbjeđenje porodice (u daljem tekstu: materijalno obezbjeđenje) može ostvariti porodica, odnosno član porodice, ako je:

- 1) nesposoban za rad;
- 2) sposoban za rad, pod uslovom da je:
 - roditelj koji izdržava maloljetno dijete ili punoljetno dijete nesposobno za rad, kod koga je nesposobnost za rad nastala prije navršene 18 godine života,
 - lice koje je završilo školovanje po obrazovnom programu sa prilagođenim izvođenjem i dodatnom stručnom pomoći ili posebnom obrazovnom programu.

Pravo iz stava 1 tačka 2 alineja 3 ovog člana pripada i staraocu, usvojiocu ili licu kome je dijete povjereno na njegovu, vaspitanje i osposobljavanje.

Lice iz stava 1 tačka 2 alineja 5 ovog člana može ostvariti pravo na materijalno obezbjeđenje najduže pet godina od dana prestanka smještaja u ustanovu, smještaja u drugu porodicu, odnosno prestanka starateljstva.

(član 14 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Pravo na materijalno obezbjeđenje iz člana 13 ovog zakona utvrđuje se u odnosu na prihode i imovinu svih članova porodice, tako da to pravo može ostvariti porodica, odnosno član porodice, pod uslovom da:

- 1) visina prosječnih mjesečnih prihoda iz prethodnog kvartala ne prelazi osnov za ostvarivanje prava za:

- jednočlanu porodicu	50 eur;
- porodicu sa dva člana	60 eur;
- porodicu sa tri člana	72 eur;
- porodicu sa četiri člana	85 eur;
- porodicu sa pet i više članova	95 eur.
- 2) nema u vlasništvu, odnosno ne koristi poslovni prostor;
- 3) nema u vlasništvu, odnosno ne koristi stan ili stambenu zgradu u gradskom ili prigradskom građevinskom rejonu u obimu većem od:

- jednosobnog stana za jednočlanu porodicu;
 - dvosobnog stana za porodicu sa dva ili tri člana;
 - trosobnog stana za porodicu sa četiri ili više članova;
- 4) nema u vlasništvu, odnosno ne koristi poljoprivredno zemljište, odnosno šume u površini većoj od:
- 20 ari za jednočlanu porodicu;
 - 30 ari za porodicu sa dva člana;
 - 40 ari za porodicu sa tri člana;
 - 50 ari za porodicu sa četiri člana;
 - 60 ari za porodicu sa pet i više članova;
 - ili nema u vlasništvu, odnosno ne koristi drugo zemljište u površini većoj od 2 ha;
- 5) član porodice nije odbio ponuđeno zaposlenje ili stručno osposobljavanje, prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju, u skladu sa zakonom;
- 6) članu porodice nije prestao radni odnos izjavom njegove volje, njegovom saglasnošću ili njegovom krivicom, zbog disciplinske ili krivične odgovornosti, osim ako je od prestanka radnog odnosa protekla najmanje jedna godina ili ako je po prestanku radnog odnosa nastupila nesposobnost za rad;
- 7) član porodice nije ostvario pravo na otpremninu po osnovu prestanka radnog odnosa, u skladu sa zakonom, osim ako je od ostvarivanja prava proteklo najmanje šest mjeseci;
- 8) član porodice nije otuđio nepokretnu imovinu ili se odrekao prava na nasljeđivanje imovine iz tač. 2, 3 i 4 ovog člana, osim ako je od otuđenja ili odricanja proteklo najmanje tri godine;
- 9) član porodice nema u vlasništvu pokretnu imovinu, koja prema ocjeni nadležnog centra za socijalni rad (u daljem tekstu: centar) obezbjeđuje egzistenciju porodice);
- 10) član porodice nije zaključio ugovor o doživotnom izdržavanju, osim sa centrom.

(član 15 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

U postupku ostvarivanja prava na materijalno obezbjeđenje, prihodom članova porodice ne smatra se: lična invalidnina ostvarena u skladu sa ovim zakonom; primanja po osnovu nagrade; otpremnina pri odlasku u penziju; jednokratna novčana pomoć; naknada za otklanjanje posljedica od elementarnih nepogoda; primanje po osnovu učeničkog i studentskog standarda; dodatak za djecu; oprema za novorođeno dijete; naknada po osnovu rođenja djeteta za lica koja se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje i redovnog studenta; naknada po osnovu smrti člana porodice; davanje koje se odnosi na obavezu izdržavanja lica koje ne živi u porodici; naknada za lice koje je na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, a završilo je školovanje po obrazovnom programu sa prilagođenim izvođenjem i dodatnom stručnom pomoći ili posebnom obrazovnom programu; prihodi članova porodice ostvareni u prethodnom kvartalu po osnovu zarade, naknade zarade i penzije, ako poslije prestanka ostvarivanja tih prihoda podnesu zahtjev centru.

(član 16 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

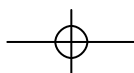
Ako lice koje je nesposobno za rad ima srodnika sa kojim ne živi u porodici, a koji je, u skladu sa zakonom, dužan da ga izdržava, kod utvrđivanja prava na materijalno obezbjeđenje prethodno će se utvrditi mogućnost srodnika da pruži izdržavanje, u skladu sa ovim zakonom, ako ta obaveza nije utvrđena odlukom suda.

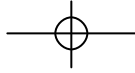
Srodnik je u mogućnosti da pruži izdržavanje, u smislu stava 1 ovog člana, ako:

- prosječni mjesečni prihodi porodice iz prethodnog kvartala prelaze četverostruki osnov utvrđen članom 14 stav 1 tačka 1 ovog zakona;
- ima u vlasništvu, odnosno koristi poslovni prostor;
- ima u vlasništvu, odnosno koristi stan, odnosno stambenu zgradu u gradskom ili prigradskom građevinskom rejonu u obimu većem od dvostrukog obima utvrđenog članom 14 stav 1 tačka 3 ovog zakona;
- ima u vlasništvu, odnosno koristi poljoprivredno zemljište, odnosno šume, odnosno drugo zemljište u površini većoj od četverostrukog obima utvrđenog članom 14 stav 1 tačka 4 ovog zakona.

(član 19 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Pravo na materijalno obezbjeđenje može ostvariti porodica koja ima imovinu, ukoliko sa cen-

trom zaključiti ugovor o doživotnom izdržavanju.

Međusobni odnosi između centra i podnosioca zahtjeva uređuju se ugovorom.

Imovina koja je predmet ugovora iz stava 1 ovog člana može se dati na privremeno korišćenje, odnosno prodati putem javnog oglašavanja po ispunjavanju obaveza iz ugovora, ukoliko nije ugovorom drukčije predviđeno.

Sredstva iz stava 3 ovog člana evidentiraju se i koriste u skladu sa Zakonom o budžetu.

(član 20 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Visina materijalnog obezbjeđenja za porodicu koja nema prihod iznosi mjesečno:

1) za jednočlanu porodicu	50 eur;
2) za porodicu sa dva člana	60 eur;
3) za porodicu sa tri člana	72 eur;
4) za porodicu sa četiri člana	85 eur;
5) za porodicu sa pet i više članova	95 eur.

Visina materijalnog obezbjeđenja za porodicu koja je ostvarila prihod određuje se u visini razlike iznosa utvrđenog stavom 1 ovog člana i prosječnog mjesečnog prihoda porodice iz predhodnog kvartala.

Za utvrđivanje visine materijalnog obezbjeđenja uzima se broj članova porodice iz člana 13 ovog zakona.

7. PRAVO NA LIČNU INVALIDNINU

(član 23 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Pravo na ličnu invalidninu ima lice kod koga je nesposobnost za samostalan život i rad nastala prije navršene 18 godine života.

Visina lične invalidnine iz stava 1 ovog člana iznosi 50 eur mjesečno.

8. PRAVO NA NJEGU I POMOĆ DRUGOG LICA

(član 24 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Pravo na njegu i pomoć drugog lica ima korisnik:

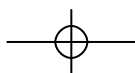
- materijalnog obezbjeđenja kojem je, zbog tjelesnog ili mentalnog oštećenja ili starosti ili trajnih zdravstvenih promjena, potrebna stalna njega i pomoć drugog lica za obavljanje osnovnih životnih potreba;
- lične invalidnine.

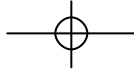
Pravo na njegu i pomoć drugog lica može ostvariti lice iz stava 1 ovog člana pod uslovom da ovo pravo nije ostvarilo po drugom osnovu.

Visina njege i pomoći drugog lica, iz stava 1 ovog člana iznosi 50 eur mjesečno.

9. PRAVO NA SMJEŠTAJ I USTANOVU SOCIJALNE ZAŠTITE

(član 25 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Pravo na smještaj u ustanovu ima:

- 1) dijete bez roditeljskog staranja i dijete čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama do završetka redovnog školovanja u srednjoj školi, a najduže šest mjeseci po završetku školovanja;
- 2) djeca i mladi sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću;
- 3) dijete sa poremećajima u ponašanju;
- 4) lice sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću, kojem se usljed stambenih ili zdravstvenih ili socijalnih ili porodičnih prilika ne može obezbijediti zaštita na drugi način;
- 5) odraslo invalidno lice i staro lice kojem se usljed stambenih ili zdravstvenih ili socijalnih ili porodičnih prilika ne može obezbijediti zaštita na drugi način.

(član 26 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Smještaj u ustanovu ostvaruje se zbrinjavanjem u ustanovu i obezbjeđenjem naknade troškova smještaja.

Smještaj iz stava 1 ovog člana ostvaruje se kao dnevni, privremeni, povremeni ili trajni.

Postupak za ostvarivanje prava iz stava 1 ovog člana ostvaruje se kod centra, pod uslovima i po postupku propisanim ovim zakonom i Porodičnim zakonom.

Korisniku ne može prestati pravo iz stava 1 ovog člana prije nego što centar obezbijedi uslove za smještaj u drugu ustanovu, smještaj u drugu porodicu ili drugi oblik socijalne i dječje zaštite.

Prijem i otpuštanje korisnika u ustanovu bliže se utvrđuju opštim aktom ustanove, u skladu sa ovim zakonom.

10. PRAVO NA SMJEŠTAJ U DRUGOJ PORODICI

(član 31 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Pravo na smještaj u drugu porodicu imaju lica koja ostvaruju pravo na smještaj u drugu ustanovu.

11. PRAVO NA POMOĆ ZA VASPITAVANJE I OBRAZOVANJE DJECE I OMLADINE SA POSEBNIM POREBAMA

(član 34 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

(član 35 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Pravo na pomoć, u smislu člana 34 ovog zakona, obuhvata:

- troškove smještaja u ustanovu ili smještaja u drugu porodicu;
- troškove prevoza.

(član 36 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Djeca i mladi iz člana 34 ovog zakona, koji se upućuju na vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim potrebama van mjesta prebivališta, odnosno boravišta, imaju pravo na troškove smještaja u ustanovu ili smještaja u drugu porodicu za vrijeme trajanja vaspitanja i obrazovanja djece i mladih sa posebnim potrebama, u skladu sa ovim zakonom.

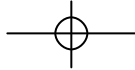
(član 37 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Djeci i mladima iz člana 34 ovog zakona obezbjeđuju se troškovi prevoza za vrijeme trajanja vaspitanja i obrazovanja djece i mladih sa posebnim potrebama, a ako su smještene u ustanovu ili u drugu porodicu obezbjeđuju se i troškovi prevoza za vrijeme zimskog i ljetnjeg školskog raspusta, ako putuju u mjesto stanovanja, kao i za povratak u mjesto školovanja.

Troškovi prevoza za lica iz stava 1 ovog člana obezbjeđuju se u visini troškova cijene javnog saobraćaja.

(član 6. stav 1 tačka 7. Zakona o porezu na upotrebu putničkih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letjelica)

Vozila specijalno prilagođena i opremljena za upotrebu hendikepiranih lica oslobođena su poreza na motorna vozila

12. PRAVO NA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU

(član 38 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Pravo na zdravstvenu zaštitu obezbjeđuje se korisniku: materijalnog obezbjeđenja; lične invalidnine; smještaja u ustanovu ili smještaja u drugu porodicu, ukoliko ovo pravo nije ostvario po drugom osnovu.

Pravo iz stava 1 ovog člana obezbjeđuje se u skladu sa zakonom.

13. TROŠKOVI SAHRANE

(član 39 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Pravo na troškove sahrane u slučaju smrti korisnika: materijalnog obezbjeđenja, lične invalidnine, smještaja u ustanovu ili smještaja u drugu porodicu obezbjeđuje se u skladu sa ovim zakonom.

Pravo na troškove sahrane za korisnika iz stava 1 ovog člana ima lice koje je preuzelo plaćanje troškova sahrane, ukoliko to pravo nije ostvarilo po drugom osnovu.

Ustanova koja je platila troškove sahrane za lica iz stava 1 ovog člana ima pravo na refundaciju troškova od lica koje ima obavezu plaćanja.

(član 40 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Troškove sahrane lice iz člana 39 stava 2 ovog zakona ostvaruje kod centra.

Visina troškova iz stava 1 ovog člana utvrđuje se u iznosu od 300 eur.

Troškovi sahrane za lice nepoznatog prebivališta, koje je umrlo na teritoriji Crne Gore, obezbjeđuju se kod centra i utvrđuju u iznosu stvarnih troškova sahrane.

(član 41 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Visinu osnova iz člana 14 stav 1 tačka 1 i visinu prava iz člana 20, 23, 24 i 39 ovog zakona može utvrditi nadležni organ državne uprave u većem iznosu, uz prethodno pribavljeno mišljenje organa državne uprave nadležnog za poslove finansija.

14. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA OSI

(član 2 Zakona o zdravstvenoj zaštiti)

Cilj ovog zakona je da stvori uslove za:

4) posebnu brigu za zdravstveno i socijalno osjetljive i ugrožene kategorije stanovništva;

(član 10 Zakona o zdravstvenoj zaštiti)

Prioritetne mjere zdravstvene zaštite su:

9) zdravstvena zaštita boraca, vojnih invalida, civilnih invalida rata, članova njihovih porodica i korisnika prava na novčanu naknadu materijalnog obezbjeđenja boraca, kao i korisnika socijalno zaštitnih prava, u skladu sa posebnim propisima;

11) zdravstvena zaštita lica ometenih u fizičkom i mentalnom razvoju (hendikepirana lica);

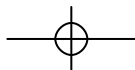
(član 13 Zakona o zdravstvenoj zaštiti)

U oblasti zdravstvene zaštite Republika, iz budžeta, obezbjeđuje sredstva za:

12) zdravstvenu zaštitu korisnika socijalno - zaštitnih prava, boraca, vojnih invalida, civilnih invalida rata, članova njihovih porodica i korisnika prava na novčanu naknadu materijalnog obezbjeđenja boraca, koji nijesu osigurani po drugom osnovu;

(član 20 Zakona o zdravstvenoj zaštiti)

Prioriteti u pružanju zdravstvene zaštite zasnivaju se isključivo na medicinskim indikacija-

ma, uzimajući u obzir stepen invalidnosti, težinu oboljenja ili povrede i druge okolnosti u vezi sa zdravstvenim stanjem građanina.

15. ZDRAVSTVENO OSIGURANJE OSI

(član 8 Zakona o zdravstvenom osiguranju)

Osiguranci, u smislu ovog zakonu, su:

- 19) borci, vojni invalidi, civilni invalidi rata, članovi njihovih porodica i korisnici prava na novčanu naknadu materijalnog obezbjeđenja boraca, ako nijesu osigurani po drugom osnovu;
- 20) korisnici socijalno zaštitnih prava, u skladu sa posebnim propisima, ako nijesu osigurani po drugom osnovu;

(član 10 Zakona o zdravstvenom osiguranju)

Prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja obezbjeđuju se i članovima porodice osigurani-ka, pod uslovima iz ovog zakona, ako ih ne ostvaruju po nekom od osnova iz člana 8 ovog zakona.

članovima porodice, u smislu ovog zakona, smatraju se:

Prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja obezbjeđuju se i članovima porodice osigurani-ka, pod uslovima iz ovog zakona, ako ih ne ostvaruju po nekom od osnova iz člana 8 ovog zakona.

članovi šire porodice: roditelji (otac, majka, očuh, maćeha i usvojilac), unučad, braća i sestre, ako su trajno i potpuno nesposobni za samostalan život i rad u smislu posebnih propisa i ako ih osiguranik izdržava.

(član 11 Zakona o zdravstvenom osiguranju)

Razvedeni bračni drug zadržava status osiguranika kao član porodice, ako: je u vrijeme razvoda braka bio potpuno i trajno nesposoban za rad u skladu sa posebnim propisima;

(član 12 Zakona o zdravstvenom osiguranju)

Ako dijete iz stava 1 ovog člana postane nesposobno za samostalan život i rad, u smislu posebnih propisa, prije isteka roka za redovno školovanje iz stava 1 ovog člana, ima prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja i za vrijeme dok takva nesposobnost traje.

Pravo na obavezno zdravstveno osiguranje pripada i djetetu koje postane trajno nesposobno za samostalan život i rad u smislu posebnih propisa i poslije uzrasta utvrđenog u stavu 1 ovog člana, ako nema sopstvenih sredstava za izdržavanje i ako ga osiguranik izdržava.

(član 15 Zakona o zdravstvenom osiguranju)

Prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja su:

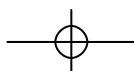
- 1) pravo na zdravstvenu zaštitu;
- 2) pravo na naknadu zarade za vrijeme privremene spriječenosti za rad;
- 3) pravo na naknadu putnih troškova u vezi korišćenja zdravstvene zaštite.

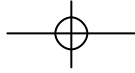
Osigurano lice ostvaruje prava iz stava 1 ovog člana na način utvrđen ovim zakonom i zakonom kojim je uređena zdravstvena zaštita.

(član 17 Zakona o zdravstvenom osiguranju)

Obim prava i standarde zdravstvene zaštite iz člana 16 stav 1 tač. 1 do 5 ovog zakona utvrđuje Vlada Republike Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada), na predlog Ministarstva zdravlja, polazeći od godišnjeg programa zdravstvene zaštite i godišnjeg finansijskog plana Fonda, kao i raspoloživih zdravstvenih kapaciteta, posebno vodeći računa o zdravstvenoj zaštiti sljedeših kategorija:

- 4) vojnih invalida i civilnih invalida rata, u skladu sa posebnim propisima;
- 5) hendikepiranih lica sa značajnim tjelesnim oštećenjem od najmanje 70% utvrđenim u smislu posebnih propisa;
- 6) lica oboljelih od zaraznih bolesti, reumatske groznice i njenih komplikacija, malignih obol-

jenja, šešerne bolesti, hronične bubrežne insuficijencije, koronarne, cerebralne i vaskularne bolesti, sistemskih autoimunih bolesti, fiksne hipertenzije sa komplikacijama, progresivnih nervno-mišićnih oboljenja, cerebralne paralize, multipleks skleroze, cistične fibroze i hemofilije, lica sa duševnim poremešajima i nedovoljno mentalno razvijenih lica, u vezi sa zdravstvenom zaštitom od tih bolesti.

(član 25 Zakona o zdravstvenom osiguranju)

Pravo na naknadu zarade za vrijeme privremene spriječenosti za rad imaju osiguranici - zaposleni iz člana 8 tač. 1, 3, 4 i 13 ovog zakona.

Naknada zarade pripada osiguranicima iz stava 1 ovog člana, ako su:

- 6) određeni za pratioca oboljelog lica upušenog na liječenje ili ljekarski pregled u drugo mjesto, odnosno dok borave kao pratilac u stacionaru, u skladu sa opštim aktom Fonda.

(član 33 Zakona o zdravstvenom osiguranju)

Naknada troškova prevoza u vezi korišćenja zdravstvene zaštite obezbjeđuje se osiguranim licima, kao i pratiocu u slučaju potrebe.

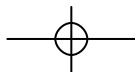
Naknada troškova prevoza pripada osiguranom licu kada je od izabranog tima ili izabranog doktora, odnosno nadležne ljekarska komisije upušen ili pozvan u drugo mjesto u vezi sa ostvarivanjem zdravstvene zaštite ili radi ocjene privremene spriječenosti za rad.

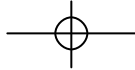
Naknada troškova iz stava 1 ovog člana ostvaruje se u skladu sa aktom Fonda.

(član 61 Zakona o zdravstvenom osiguranju)

Ličnom učešću u troškovima korišćenja zdravstvene zaštite ne podliježu:

- 4) lica koja su u stanju socijalne potrebe i po tom osnovu ostvaruju naknadu;
- 7) slijepa i gluvonijema lica, lica oboljela od paraplegije i kvadriplegije, mišićne distrofije, multipleks skleroze i cerebralne paralize;
- 8) hendikepirana lica sa značajnim tjelesnim oštećenjem od najmanje 70% utvrđenim u smislu posebnih propisa.

POSEBNA ZAŠTITA OSI U NAŠEM POZITIVNOM ZAKONODAVSTVU:

1. ZABRANA DISKRIMINACIJE U POGLEDU ZANIMANJA I ZAPOŠLJAVANJA

Povelja o ljudskim i manjinskim pravima:

Svi su pred zakonom jednaki.

Zabranjena je svaka neposredna ili posredna diskriminacija po osnovu psihičkog ili fizičkog invaliditeta. (član 3.)

2. ZAKLJUČIVANJE UGOVORA O RADU BEZ JAVNOG OGLAŠAVANJA

(član 20.st.1.tačka 4. Zakona o radu RCG)

Poslodavac može da zaključi ugovor o radu bez javnog oglašavanja sa zaposlenim kojem je, u smislu propisa o penzijsko-invalidskom osiguranju, utvrđena invalidnost, a koji je kod poslodavca kod kojeg zasniva radni odnos stručno osposobljen za rad na određenom radnom mjestu uz posredovanje Zavoda za zapošljavanje.

3. ZABRANA RASPOREĐIVANJA VAN MJESTA PREBIVALIŠTA, ODNOSNO BORAVIŠTA

(član 31. st. 4. Zakona o radu RCG)

...zaposleni roditelj koji ima dijete sa težim smetnjama u razvoju i zaposleni invalid ne mogu biti raspoređeni na rad van mjesta prebivališta, odnosno boravišta.

4. ZABRANA RADA NOĆU I PREKOVREMENOG RADA

(član 73. st. 1. Zakona o radu RCG)

Zaposleni se ne može rasporediti na radno mjesto niti da radi duže od punog radnog vremena, odnosno noću, ako bi po nalazu nadležnog organa za ocjenu radne sposobnosti takav rad mogao da pogorša njegovo zdravstveno stanje;

(član 81. stav 3. Zakona o radu RCG)

Jedan od roditelja koji ima dijete sa težim smetnjama u razvoju može da radi duže od punog radnog vremena, odnosno noću samo na osnovu pisanog pristanka.

5. ZABRANA PRESTANKA RADNOG ODNOSA USLJED "TEHNOLOŠKOG VIŠKA" ZA RODITELJA KOJI IMA DIJETE SA TEŽIM SMETNJAMA U RAZVOJU

(član 79. stav. 2. i 3. Zakona o radu RCG)

Poslodavac ne može da raskine ugovor o radu sa zaposlenom ženom koja radi polovinu punog radnog vremena zbog njege djeteta sa težim smetnjama u razvoju, samohranim roditeljem koji ima dijete do sedam godina života ili dijete koje je težak invalid, kao ni sa licem koje koristi neko od navedenih prava.

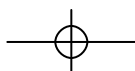
Zaposleni iz stava 2. ovog člana ne mogu se proglasiti licima za čijim radom je prestala potreba usled uvođenja tehnoloških, ekonomskih ili restrukturalnih promjena u skladu;

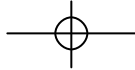
6. PRAVO RODITELJA KOJI IMA DIJETE SA TEŽIM SMETNJAMA U RAZVOJU NA RAD SA POLOVINOM PUNOG RADNOG VREMENA

(član 85. Zakona o radu RCG)

Roditelj, usvojilac ili lice koje se stara o oboljelom od: cerebralne paralize, dječje paralize, nekom vrstom plegija ili oboljeloj od distrofije ili drugih mišićnih ili neuromišićnih bolesti, ili ostalih teških oboljenja ima pravo da radi polovinu punog radnog vremena.

Radno vrijeme iz stava 1. ovog člana smatra se punim radnim vremenom za ostvarivanje prava iz rada i po osnovu rada.

7. PRAVO RODITELJA KOJI IMA DIJETE SA TEŽIM SMETNJAMA U RAZVOJU NA NOVČANU NAKNADU ZA RAD SA POLOVINOM PUNOG RADNOG VREMENA

(član 86. stav 2. Zakona o radu RCG)

Za vrijeme odustvovanja sa rada iz člana 85 ZOR RCG zaposleni ima pravo na naknadu zarade, u skladu sa zakonom.

(član 58. Zakona o radu RCG)

Pravo na naknadu zarade za vrijeme odsustva sa rada za rad sa polovinom punog radnog vremena radi pojačane njege djeteta, odnosno radi staranja o oboljelom djetetu, u skladu sa zakonom, zaposleni ostvaruje kod poslodavca.

8. PRAVO NA OTPREMNINU "TEHNOLOŠKOG VIŠKA"

(član 4. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu)

Zaposlenom invalidu koji je proglašen tehnološkim viškom, a nije mu obezbijedjeno ni jedno od prava predviđenih programom iz člana 116 stav 1 ovog zakona, poslodavac je dužan da isplati otpremninu:

- 1) najmanje u visini 24 prosječne zarade u Republici, ako je invalidnost prouzrokovana povredom van rada ili bolešću;
- 2) najmanje u visini 36 prosječnih zarada u Republici, ako je invalidnost prouzrokovana povredom na radu ili profesionalnom bolešću.

Zaradom, u smislu st. 1 i 2 ovog člana, smatra se prosječna zarada u Republici, umanjena za poreze i doprinose koji se plaćaju iz te zarade, ostvarena u mjesecu koji prethodi mjesecu u kojem zaposlenom prestaje radni odnos.

Ako je za zaposlenog invalida povoljnija visina otpremnine iz stava 2 ovog člana, utvrđuje se na osnovu prosječne zarade poslodavca.

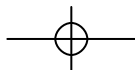
9. PRILAGOĐAVANJE JAVNIH OBJEKATA I TROTOARA ZA OPTIMALNO KRETANJE LICA SA INVALIDITETOM

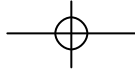
(član 60. Zakona o planiranju i uređenju prostora i član 11. Zakona o izgradnji)

PRIMJER:

Načelni urbanističko-tehnički uslovi za rekonstrukciju trotoara na raskrscima radi formiranja silaza za invalidna lica (donosilac: Sekretarijat za urbanizam i građevinarstvo - Opština Podgorica, br. 08-351/02-2229, usvojeni 06.09.2002. godine):

- Novi zakon o izgradnji u cilju prilagođavanja savremenim standardima za ovu oblast između ostalog uslovio je i obavezu da se na javnim objektima stvore uslovi prema potrebama lica sa invaliditetom. U tom cilju neophodno je izvršiti rekonstrukciju postojećih trotoara na raskrscima radi stvaranja uslova za optimalno kretanje lica sa invaliditetom.
- Materijalizacija ove odluke podrazumijeva da će se na prostoru grada projektovati elementi parternog uređenja koji će omogućiti nesmetano kretanje lica sa invaliditetom, majki sa djecom u kolicima, starim i iznemoglim osobama. Ove intervencije izvršit će se u okviru raspoložive površine trotoara, u skladu sa normativima za projektovanje i izvođenje silaza za lica sa invaliditetom.

POVLASTICE KOJE OSI UŽIVAJU U NAŠEM POZITIVNOM ZAKONODAVSTVU

1. OSLOBAĐANJE OD PLAĆANJA CARINE ZA SPECIFIČNU OPREMU I TEHNIČKA POMAGALA ZA UDRUŽENJA I ČLANOVE UDRUŽENJA

(Carinski zakon 8 glava, član 20)

Specifičnom opremom, u skladu sa ovom glavom, smatra se oprema, tehnička pomagala, rezervni djelovi koje utvrdi Ministarstvo zdravlja, kao i:

- 1) putnička vozila sa radnom zapreminom benzinskog motora do 1,8 litara i dizel motora do 1,9 litara;
- 2) putnička vozila sa automatskim mjenjačem, sa radnom zapreminom benzinskog motora do 2 litra i dizel motora do 2,2 litra;
- 3) putnička vozila posebno prilagođena za prevoz invalida u invalidskim kolicima, ali samo ako se uvoze za potrebe lica, kome zbog fizičkog hendikepa trebaju invalidska kolica.

Napomena: Radi ostvarivanja prava na gore navedeno oslobođenje od plaćanja carine potrebno je posjedovati dokaze da je specifična oprema neophodna za obavljanje djelatnosti udruženja, odnosno za potrebe članova udruženja. Tako, pored carinske deklaracije zainteresovana udruženja, odnosno lica organu carinske službe podnose i sledeću dokumentaciju:

- 1) izjavu udruženja slijepih i slabovidih, udruženja gluvih i nagluvih, udruženja distrofičara, udruženja paraplegičara, odnosno njihovih članova da se specifična oprema, uređaji i instrumenti, kao i rezervni djelovi i potrošni materijal za korišćenje te opreme, uvoze za potrebe slijepih i slabovidih lica, gluvih i nagluvih lica, odnosno za potrebe oboljelih od mišićnih i neuromišićnih bolesti, a članovi u udruženja i izjavu da su učlanjeni u odgovarajuće udruženje.
- 2) uvjerenje nadležne zdravstvene ustanove kojim dokazuje da specifičnu opremu, uređaje i instrument, rezervni djelove i potrošni materijal uvozi za potrebe člana udruženja.
- 3) Uvjerenje Ministarstva zdravlja da uvezena roba predstavlja specifičnu opremu.

2. OSLOBAĐANJE OD PLAĆANJA POREZA NA MOTORNA VOZILA

(Zakon o porezu na motorna vozila i plovne objekte član 6. stav 1. tačka 7.)

Porez na motorna vozila ne plaća se na vozila specijalno prilagođena i opremljena za upotrebu hendikepiranih lica.

3. POVLASTICE U PUTNIČKOM DRUMSKOM SAOBRAĆAJU

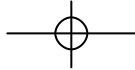
(Zakon o povlasticama invalidnih lica u unutrašnjem putničkom saobraćaju član 1.)

Slijepa lica i lica oboljela od distrofije i srodnih mišićnih i neuromišićnih bolesti plegija, cerebralna paraliza, dječja paraliza, multipleks skleroza i autizam čije je prebivalište na teritoriji R CG i njihovi pratoci imaju pravo na povlastice u putničkom saobraćaju na teritoriji naše zemlje, ukoliko to pravo ne ostvaruju po propisima iz oblasti boračko-invalidske zaštite.

(Zakon o povlasticama invalidnih lica u unutrašnjem putničkom saobraćaju član 2. stav 2.)

- Licem oboljelim od distrofije i srodnih mišićnih i neuromišićnih bolesti, plegija, cerebralne paralize, dječje paralize, multipleks skleroze i autizma, u smislu ovog zakona smatra se lice kome je utvrđena I kategorija invalidnosti ili priznato pravo na dodatak za njegu i pomoć drugog lica.
- Invalidno lice ima u toku kalendarske godine pravo na šest putovanja sa povlasticama, i to:
 - 1) 75% od redovne cijene prevoza u željezničkom, pomorskom, rječnom i drumskom saobraćaju.

2) 50% od redovne cijene prevoza u vazdušnom saobraćaju.

(Zakon o povlasticama invalidnih lica u unutrašnjem putničkom saobraćaju član 3.)

Jednim putovanjem u unutrašnjem putničkom saobraćaju smatra se odlazak iz polaznog u određeno mjesto (prevoz u odlasku) i povratak iz određenog u polazno mjesto (prevoz u povratku).

(Zakon o povlasticama invalidnih lica u unutrašnjem putničkom saobraćaju član 4.)

- Pratilac invalidnog lica, kada putuje sa invalidnim licem, ima pravo na besplatnu vožnju u željezničkom, pomorskom, riječnom i drumskom saobraćaju i pravo na povlasticu od 50% cijene prevoza u vazdušnom saobraćaju.

Pravo na pomenute povlastice pratilac ima i u slučajevima kada putuje po invalidno lice ili se vraća poslije praćenja invalidnog lica.

(Zakon o povlasticama invalidnih lica u unutrašnjem putničkom saobraćaju član 5.)

- Invalidno lice i njegov pratilac i njegov pratilac imaju pravo na pomenute povlastice za prevoz u bilo kom razredu, odnosno u klasi u vozu, odnosno na brodu, kao i za ekonomsku klasu u avionu.

Napomena: Postupak za ostvarivanje prava na gore navedene povlastice pokreće se na zahtjev invalidnog lica. O zahtjevu za ostvarivanje prava u prvom stepenu rješava centar za socijalni rad na čijem području invalidno lice ima prebivalište. O žalbi protiv rješenja centra rješava ministarstvo nadležno za poslove socijalne zaštite. žalba ne odlaže izvršenje rješenja.

Lice sa invaliditetom koristi pravo na povlastice na osnovu knjižice za povlašćenu vožnju. Pratilac lica sa invaliditetom ostvaruje pomenuto pravo na osnovu objave za besplatnu vožnju, odnosno objave za povlašćenu vožnju. Evidenciju o knjižicama i objavama i obavljenim putovanjima vodi nadležni centar za socijalni rad.

4. POVLASTICE U UNUTRAŠNJEM TELEFONSKOM SAOBRAĆAJU

Odbor direktora Telekoma Crne Gore a.d. Podgorica, na sjednici održanoj 04.11.2002. godine, donio je odluku o povlasticama u unutrašnjem telefonskom saobraćaju, kojom se lica oboljela od progresivne mišićne distrofije i srodnih mišićnih oboljenja oslobađaju plaćanja pretplate, 500 impulsa mjesečno, kao i naknade za priključak, dok se organizacije ovih lica oslobađaju pretplate, 1.500 impulsa mjesečno i 50% naknade za priključak.

Obrazloženje: Povlastice koje se u gore navedenim slučajevima ostvaruju podijeljene su u dvije kategorije, i to:

1) povlastice za "C" kategoriju:

- telefonski priključak u stanovima invalida 1. i 2. grupe sa 100% invaliditetom (pretplatnika i članova uže porodice: supružnik, djeca, roditelji, braća i sestre), sa tuđom njegom, na koje se primjenjuju propisi o ratnim i mirnodopskim invalidima.

- Lica koja su potpuno i trajno izgubila vid

- Lica oboljela od progresivne mišićne distrofije i sličnih oboljenja.

Cijena zasnivanja pretplatničkog odnosa za telefonski priključak umanjuje se za 50%.

Mjesečna telefonska pretplata se ne naplaćuje i imaju 500 impulsa besplatno.

2) povlastice za "D" kategoriju

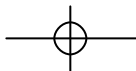
- Ove povlastice se odnose na organizacije koje okupljaju osobe sa invaliditetom.

- Cijena zasnivanja preplatničkog odnosa za telefonski priključak se ne naplaćuje.

- Mjesečna telefonska pretplata se ne naplaćuje i imaju 1500 impulsa besplatno.

Napomena: Ove povlastice odnose se isključivo na telefonske priključke instalirane u stanovima pretplatnika. Jedna porodica-domaćinstvo može koristiti povlasticu samo na jednom telefonskom priključku. Pretplatnik stiče pravo na povlasticu u naredom mjesecu od datuma podnošenja zahtjeva.

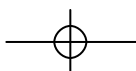
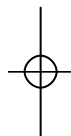
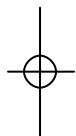

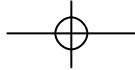
5. POVLASTICE U KORIŠĆENJU USLUGA MONET D.O.O. PODGORICA

Na osnovu ugovora br. 05-7683, koji je zaključen u Podgorici dana 21.10.2003. godine, između Moneta D.O.O Podgorica i Udruženja paraplegičara Crne Gore predviđeno je pružanje usluga javnih mobilnih telekomunikacija i to Post Paid usluga pojedinačnim korisnicima, članovima UPCG.

Ugovorne strane su se saglasile da za svakog pojedinačnog korisnika usluga koristi tarifni paket koji se sastoji u sledećem:

- 1) besplatne SIM kartice i priključenje na mrežu davaoca usluga
- 2) do iznosa od 5 eur mesečno, po pojedinačnom korisniku mogućnost besplatnog telefoniranja unutar MONET mreže, a preko tog iznosa popust od 50% na ostvarenu potrošnju u okviru MONET mreže
- 3) obračun troškova pruženih usluga bez mesečne pretplate
Posebni tarifni paket predviđen ovim ugovorom obuhvata sve članove UPCG.

ZAŠTITA DJECE SA POSEBNIM POTREBAMA

* Konvencija o pravima djeteta UN

- dijete sa mentalnim smetnjama u razvoju treba da uživa pun i kvalitetan život, u uslovima koji obezbjeđuju dostojanstvo, unapređenje samopouzdanja i olakšavaju njegovo aktivno učešće u zajednici. (čl. 23. stav 1)
- pravo djeteta sa smetnjama u razvoju na posebnu brigu i pružanje pomoći koja se zahtijeva i koja je primjerena stanju djeteta i mogućnostima roditelja ili drugih lica koja brinu o djetetu. (čl. 23. stav 2)

1. PRAVO NA OBRAZOVANJE

(Opšti zakon o vaspitanju i obrazovanju čl. 27)

Vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim potrebama obavljaju predškolske ustanove, škole i zavodi, u skladu sa zakonom.

(Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju čl. 9)

Obrazovanje učenika sa poteškoćama u učenju izvodi se tako što će škola prilagoditi metode i oblike rada i omogućiti uključivanje u dodatnu nastavu i druge oblike individualne i grupne pomoći.

(Zakon o osnovnom vaspitanju i obrazovanju čl. 43)

Učenik može biti privremeno, odnosno djelimično oslobođen programa fizičkog vaspitanja zbog bolesti ili nekog tjelesnog nedostatka.

(Zakon o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim potrebama čl.2)

Vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim potrebama je djelatnost od javnog interesa.

član 4. (Djeca sa posebnim potrebama)

Djeca sa posebnim potrebama, u smislu ovog zakona, su djeca sa: tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću; poremećajima u ponašanju; teškim hroničnim oboljenjima; emocionalnim poremećajima; kombinovanim smetnjama; dugotrajno bolesna djeca i druga djeca koja imaju poteškoće u učenju kojima je potrebno vaspitanje i obrazovanje po obrazovnom programu sa prilagođenim izvođenjem i dodatnom stručnom pomoć ili posebnom obrazovnom programu, odnosno vaspitnom programu.

član 6. (Pravo na izbor programa)

Roditelj, usvojilac ili staratelj (u daljem tekstu: roditelj) djeteta sa posebnim potrebama ima pravo da izabere program vaspitanja i obrazovanja, u skladu sa ovim zakonom.

Roditelj, odnosno dijete sa posebnim potrebama ima pravo da, u toku školovanja, promijeni program vaspitanja i obrazovanja, u skladu sa zakonom.

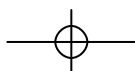
član 11. (Obrazovni program)

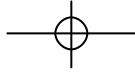
Vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim potrebama ostvaruje se na osnovu:

- 1) obrazovnog programa uz obezbjeđivanje dodatnih uslova i pomagala;
- 2) obrazovnog programa sa prilagođenim izvođenjem i dodatnom stručnom pomoći;
- 3) posebnog obrazovnog programa;
- 4) vaspitnog programa.

Obrazovni programi sa prilagođenim izvođenjem i dodatnom stručnom pomoći, odnosno vaspitni program obezbjeđuju djeci sa posebnim potrebama mogućnost da dobiju jednak obrazovni standard, kao što ga obezbjeđuju obrazovni programi osnovnog, opšteg srednjeg i stručnog obrazovanja i vaspitanja.

član 12. (Vaspitanje i obrazovanje u predškolskoj ustanovi i školi)

Vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim potrebama u predškolskoj ustanovi i školi ostvaruje se potpunim uključivanjem u vaspitne grupe, odnosno odjeljenja sa ostalom djecom, odnosno učenicima, uz mogućnost pružanja dodatne stručne pomoći, kao i uz obezbjeđivanje dodatnih uslova i pomagala, u skladu sa obrazovnim programom.

član 14. (Posebni obrazovni program)

Vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim potrebama koja se ne mogu obrazovati u školi, zbog neophodne podrške i tijesne povezanosti obrazovanja, rehabilitacije i rehabilitacije, ostvaruje se u posebnim ustanovama.

član 17. (Specijalizovane i mobilne službe)

Radi pomoći u vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim potrebama u Zavodu za školstvo se organizuju specijalizovane i mobilne službe koje sarađuju sa predškolskim ustanovama, školama, roditeljima i zdravstvenim ustanovama, radi pružanja dodatne i druge stručne pomoći, a u skladu sa rješenjem o usmjeravanju.

član 26. (Obrazovanje kod kuće)

Komisija može, na predlog roditelja, da dijete sa posebnim potrebama usmjeri na sticanje predškolskog ili osnovnog vaspitanja i obrazovanja koje se organizuje kod kuće.

član 27. (Obrazovanja u zdravstvenoj ustanovi)

Za djecu sa posebnim potrebama, koja se nalaze na dužem liječenju u zdravstvenoj ustanovi i koja nijesu u mogućnosti da redovno pohađaju vaspitno-obrazovni rad u pred-školskoj ustanovi, školi, odnosno posebnoj ustanovi, obrazovno-vaspitni rad se organizuje u toj ustanovi.

2. PRAVO NA DODATAK ZA DJECU

(član 45 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Pravo na dodatak za djecu može ostvariti:

- dijete korisnika materijalnog obezbjeđenja;
- dijete sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću, koje se može osposobiti za samostalan život i rad;
- dijete sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću, koje se ne može osposobiti za samostalan život i rad;
- dijete bez roditeljskog staranja.

(član 46 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

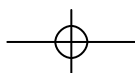
Dijete iz člana 45 stav 1 al. 2, 3 i 4 ovog zakona ostvaruje pravo na dodatak za djecu nezavisno od broja djece u porodici.

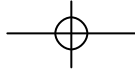
(član 49 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti)

Visina dodatka za djecu iznosi mjesečno za dijete:

- 1) korisnika materijalnog obezbjeđenja 15 eur;
- 2) sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću koje se može osposobiti za samostalan život i rad 20 eur;
- 3) sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću koje se ne može osposobiti za samostalan život i rad 25 eur;
- 4) bez roditeljskog staranja 25 eur.

Dijete koje ispunjava uslove na dodatak za djecu po više osnova ostvaruje to pravo po povoljnijem osnovu.

SAVJET ZA BRIGU O LICIMA SA INVALIDITETOM

Poštovanje svojih osnovnih ljudska prava i zaštitu ukoliko se ova prava krše svi građani mogu da se traže od nadležnih upravnih u sudskih organa, kao i kod lokalne samouprave. Pored toga, ustanovljen je i poseban organ na nivou Republike Crne Gore, čija je nadležnost objedinjavanje aktivnosti različitih ministarstava koji se, u okviru svojih nadležnosti, bave osobama sa invaliditetom. Na osnovu člana 12. stav 3. Uredbe o Vladi RCG, Vlada RCG je na sjednici održanoj 25.12.2003. godine donijela Odluku o obrazovanju SAVJETA ZA BRIGU O LICIMA SA INVALIDITETOM ("Sl. list RCG", br. 03/04).

Odluka o obrazovanju SAVJETA ZA BRIGU O LICIMA SA INVALIDITETOM propisuje:

čl. 2. Zadatak Savjeta je :

- zaštita i unapređenje prava lica sa invaliditetom u oblasti socijalne i zdravstvene zaštite, vaspitanja i obrazovanja, radnog osposobljavanja i zapošljavanja,
- iniciranje donošenja propisa za razvoj i unapređjivanje prava lica sa invaliditetom,
- predlaganje mjera za poboljšanje kvaliteta života ovih lica,
- informisanje javnosti o pravima, mogućnostima i potrebama lica sa invaliditetom u cilju uklanjanja predrasuda i barijera u odnosu na ta lica,
- kao i ostvarivanje drugih prava od značaja za status lica sa invaliditetom

čl. 3. U Savjet se imenuju:

1. za predsjednika

- Potpredsjednik Vlade Republike Crne Gore, za finansijski sistem i javnu potrošnju

2. za članove:

- Ministar rada i socijalnog staranja,
- Ministar zdravlja,
- Ministar prosvjete i nauke,
- Ministar za zaštitu životne sredine i uređenje prostora,
- Direktor zavoda za zapošljavanje Crne Gore,
- Predstavnici NVO koje se bave zaštitom lica sa invaliditetom (3 predstavnika), po predlogu Ministarstva rada i socijalnog staranja.

čl. 4.

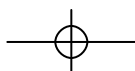
Savjet donosi poslovnik kojim se propisuje način rada Savjeta.

Savjet podnosi izvještaj o radu Vladi Republike Crne Gore.

Napomena: Možete se pismeno obratiti savjetu sa zahtjevom za rješavanjem Vaših problema.

LOKALNA SAMOUPRAVA I OSOBE SA INVALIDITETOM

Pored državnog nivoa, veliki broj pitanja osobe sa invaliditetom rešavaju na nivou lokalne samouprave. Zakon o lokalnoj samoupravi je u članu 1. propisao pravo građana i organa lokalne samouprave da, u granicama utvrđenim zakonom, uređuju i upravljaju određenim javnim i drugim poslovima, na osnovu sopstvene odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva. Za OSI je posebno značajno ovlašćenje lokalne samouprave da, pored ostalog, uređuje i obezbjeđuje socijalnu zaštitu koja se odnosi na kućnu njegu i kućnu pomoć starim i invalidnim licima, rješavanje stambenih pitanja lica u stanju socijalne potrebe i dodatnih oblika socijalne zaštite; dječiju zaštitu koja se odnosi na odmor i rekreaciju djece, smještaj, ishranu i druge dodatne oblike dječje zaštite (član 32.). Tu je i pravo lokalne samouprave da radi obezbjeđivanja vršenja poslova od neposrednog interesa za lokalno stanovništvo opština osniva javne službe u oblasti obrazovanja, kulture, fizičke kulture i sporta, tehničke kulture, socijalne i dječje zaštite, zapošljavanja, primarne zdravstvene zaštite i u drugim oblastima. Prenesene poslove u oblastima obrazovanja, primarne zdravstvene zaštite, socijalne i dječje zaštite, zapošljavanja i drugim oblastima od interesa za lokalno stanovništvo opština vrši u skladu sa posebnim zakonom (članovi 38 i 39.). Od značaja za OSI su i ovlašćenja OSI oko donošenja prostornih i urbanističkih planova, a samim tim i oko uklanjanja arhitektonskih barijera, kao i oko pitanja koja se tiču svakodnevnog života stanovništva, čiji su sastavni dio i OSI.

Zakon o lokalnoj samoupravi je u članu 49. propisao mogućnost da se radi efikasnog i racionalnog vršenja poslova iz nadležnosti skupštine, obrazuju odbori i savjeti, kao stalna radna tijela, a mogu se obrazovati i komisije kao povremena radna tijela.

U proteklih godinu dana došlo do zakazivanja izbora za lokalne organe vlasti u: Tivtu, Herceg Novom, Nikšiću, žabljaku i Budvi, a predstoje i izbori za lokalne parlamente i izbor predsjednika opštine u ostalim opštinama i gradu Podgorici.

Udruženje Paraplegičara Crne Gore se obratilo svim kandidatima za predsjednike opština na proteklim izborima otvorenim pismom. U ovom pismu su kandidati i njihove političke stranke pozvane da se javno izjasne kakav je njihov program poboljšanja položaja osoba sa invaliditetom, sa preciziranim koracima i rokovima za povlačenje pojedinačnih poteza.

Kandidati su posebno pozvani da se izjasne na sledeća pitanja:

1. Da li ćete, ako budete izabrani, formirati odbor za zaštitu prava osoba sa invaliditetom u opštini, do kada i u kom sastavu?
2. Da li ćete prilagoditi prilaze opštinskim službama i u kome roku?
3. Hoćete li zaposliti nekog od brojnih nezaposlenih osoba sa invaliditetom, a koji se nalaze na Zavodu za zapošljavanje u vašoj opštini i posjeduju sve potrebne kvalifikacije?
4. Da li i kada namjeravate da započnete sa uklanjanjem arhitektonskih barijera na ulicama, pešačkim prelazima i raskrsnicama, koje ometaju kretanje osoba sa invaliditetom?
5. Hoćete li se zalagati da se obavezno sve škole, bolnice, pošte, banke i ostale javne službe u opštini prilagode za ulazak osobama u kolicima?
6. Da li ćete donijeti odluku da se niti jedna nova stambena ili poslovna zgrada ne može graditi, ukoliko nije prilagođena za ulazak i kretanje osoba u kolicima, a u skladu sa evropskim standardima?
7. Na koji način ste spremni da finansijski podržite rad organizacija osoba sa invaliditetom u vašoj opštini?

Ovo pismo je poslato svim učesnicima opštinskih izbora, a dobijeni su odgovori od većine. O tome ko je odgovorio na ova pitanja i šta je obećao, Udruženje paraplegičara je obavjestilo javnost u Republici. Odgovore smo dobili od sledećih učesnika lokalnih izbora:

Političke partije:

- " OO DPS -Maja ćatović
- " OO SNP Dr. Branko Ivanović
- " OO DSS -a Dragica Perovic
- " OO Narodne Stranke Dr Emil Kriještorac

Izbori za gradonačelnika u Nikšiću

- " OO DPS-SDP -Nebojša Radojičić
- " OO SNP- Božidar Milović
- " OO Liberalne Partije -Labud šljukić
- " OO Narodne stranke -Savo Djurdjevac
- " OO Liberalni Savez CG -Miloš Barović

Tivat

- " OO Narodne Stranke -Veselin Kovačević

Žabljak

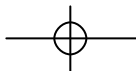
- " OO DPS Isailo šljivančanin

Budva

- " Koalicija DPS -SDP Rajko Kuljaca
- " Koalicija SNP, SNS,NS,NSS-Veselin Marković

Herceg -Novi

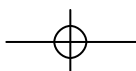
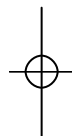
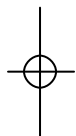

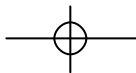
" SNP Herceg Novi
" DPS Herceg Novi

Svi pobrojani su se izjasni da će izaći u susret zahtjevima iz otvorenog pisma UPCG.

Na taj način, ukoliko živite na teritoriji gore pobrojanih opština, znate kome da se, od vršilaca vlasti ili odbornika u lokalnom parlamentu, obratite sa svojim zahtjevima, pošto su se pobrojane osobe i partije javno obavezale i postavile precizne rokove da ta obećanja ispune.

U ostalim opštinama i gradu Podgorici lokalni izbori slijede. Treba da budete svjesni činjenice da osobe sa nekim oblikom invaliditeta čine oko 10% svake ljudske populacije, pa i vaše opštine. Sa članovima vaše porodice, to čini veliki dio biračkog tijela, značajan za svakog od učesnika uzbornoog procesa, koji uopšte želi da postigne značajan izborni rezultat. Na vama je da, kao birači ili u okviru vaših udruženja, pred akterima izbornog procesa postavite svoje interese kao njihov prioritet.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Kao što ste upravo pročitali, osobe sa invaliditetom imaju svoja prava, postoje brojni mehanizmi i institucije preko kojih se ova prava mogu praktično ostvariti. Sad znate šta, kako i gdje, u borbi za svoja prava. To ne znači da će ići glatko. Ne znači da nećete naići na otpore i sukobiti se sa brojnim predrasudama, zabludama i nerazumjevanjem. Otpori sa kojim ćete se sresti mogu biti snažni i neočekivani, problemi veliki i brojni.

Ali, pred vama je jasan izbor:

Ili ćete se povući u sebe, prepustiti se pesimizmu, nećete uraditi ništa. U tom slučaju problemi neće nestati, postaće brojniji i jači.

Drugi put je teži, ali zahvalniji - uzmite sudbinu u svoje ruke, borite se za svoja prava! Nećete u tome biti sami, sa Vama su hiljade osoba sa invaliditetom, udruženja koja okupljaju OSI i brojni prijatelji koji zajedno sa nama promovišu poštovanje ljudskih prava.

Zato, ne čekajte da Vam drugi obezbjedi ono što Vam pripada: uključite se, djelujte, izborite se!

